

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Beelden-Dienst Ende Vasten Met Haere Ceremonien Soo
Sy Ghebryckt Worden Vande H. Roomsche Kercke
Bevestight Met De H. Schriftvre Ende De HH. Ovt-Vaders
vande eerste 400. jaeren**

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, 1664

Het V. Capittel. Het voorgaende wordt bevestight met de ghetuyghenissen
vande Out-vaders.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71387](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71387)

HET V. CAPITTEL.

Het voorgaende wordt bevestigt met de ghetuyghenissen vande Out-vaders.

Ick sal dit Capittel beghinnen met een Sermon' welck over dupsent ende vyftigh jaren / by maniere van eene saemen-spraecke / teghen de Joden ghedaen heeft Leontius Bisschop van de Stadt Neapoli en Cyprus, ende wordt gheciteert in *Concilio Nicano 2. Actione 4.* luydende soo hier naer volgt.

Laet ons nu boozstaen / ende beschermen de gheschilderde Beelden / op dat wy de monden stoppen vande ghene die lasteren: want dit is een gebrypck dat de Wet raecht / ende een oberleberinghe. Hoozt Godt spreken tot Moylem: Maeckt beelden van twee goude ghesnedene Cherubiinen, om het versoendecksel t omlommeren. Ende wederom: Als Godt den Tempel heeft ghetoont aen Ezechiel, hy sagh ghedaenten van Palm-boomen, van leeuwen, ende van menschen, ende van Cherubiinen, vanden vloer tot het ghewelffel toe. Doozwaer eene schroomelijcke reden! dien / den welcken aen Israël verbiedt te maecken al dat ghesneden is / alle beeldt / ende ghelijckenisse van al het ghene datter is inden hemel / ende op der aerden: Den selven belast aen Moyles te maecken ghesneden ghedierten / Cherubiinen: den selven thoont aen Ezechiel eenen Tempel vol van beelden / ende ghelijckenissen van ghesneden leeuwen / palm-boomen / ende menschen. Waerom oock Salomon, de figuere ontfanghen hebbende wyt de Wet / heeft den Tempel gemaect vol van koperen / ende ghesneden / ende ghegoten leeuwen / ende ossen / ende palm-boomen / ende menschen: ende nochtans hy en is hier ober van Godt niet berispt gheweest. Indien ghy my dan berispen wilt ober de Beelden / berispt

B

mede

mede Godt/ die dese dinghen belast heeft te maec-
ken/op dat sy by ons souden wesen tot sjuder ge-
dachtenisse.

De Jode heeft ghesepdt : Maer dese ghelijcke-
nissen en wierden niet aenbeden als goden / doch
sy wierden alleen ghemaect tot enckele ghedach-
tenisse.

De Christene heeft ghesepdt : G'hebt seer wel
ghesepdt ; want by ons en worden oock de ge-
daenten / beelden / ende ghelijckenissen der Wep-
lighen/niet aenbeden als goden:want waer't sae-
ken dat ick het hout van het beeldt aenbadt als
Godt/ ick soude boozwaer oock de andere houten
moghen aenbidden. Want waer't saecken dat ick
het hout aenbadt als Godt/ ick en soude het beelt
niet verbranden als de ghedaente / ofte ghelijcke-
nisse nu uyt is. Ende wederom: Soo langh als de
twee houten van't Cruys saemen ghelijmt ofte
ghenaghelt zijn / ick aenbidde de ghedaente ter
oorsake van Christus,die daer aen is ghekrust ge-
weest. Maer als dese twee houten nu van mal-
kanderen ghescheyden zijn / ick werpe die wegh/
ende verbrandese. Ende ghelijck dien / den welc-
ken eenigh bebel vanden Keysers ontfangen heeft/
ende aen den seghel heeft eere betwesen/by en heeft
ofte het papier/ofte het loodt niet aenbeden/maer
hy heeft eere ende dienst betwesen aen den Keysers.
Wy Christenen doen oock alsoo/wy aenbidden de
ghedaente des Cruys / wy en aenbidden de
nature van't hout niet / maer het teecken / den
rinck / ende de ghedaente Christi , hebbende onse
ooghen op't beeldt ; dooz het beeldt groeten ende
aenbidden wy dien / die daer op is ghekrust ghe-
weest. Ende ghelijck de kinderen van eenen va-
der/die booz eenen tijdt uytgherepft is/dooz groo-
te liefde ghedzeben zijnde/ die sy hem draghen/'tzy
dat sy synen stock in hups sien / 'tzy synen stoel/
oft synen mantel / die omhelsen ende kussen met
traenen ; sy en aenbidden die niet / maer sy wen-
schen naer haeren vader / ende zijn begheertigh
naer

naer hem selve/ende sy eeren hem. Alsoo oock wy
gheloofsighe allegaer / aenbidden het Cruys als
den stoel Christi; sijn alder-heyligste graf/als sijn
neu stoel/ende slaep-stede; de kribbe/ende Beth-
lehem / ende sijne andere heylighe tabernakelen/
als sijn huys: Doch sijne Apostelen / ende heyl-
lighe Martelaeren/ende andere heylighen / als
vrienden: Maer wy bieren Sion, als sijne stadt /
wy groeten Nazareth, als sijne hoebe/wy omhel-
den Jordaan, als sijne goddelijcke af-wasschinghe:
Want de plaetsen daer hy / ofte op-ghelommen
is/ ofte gheseten heeft/ ofte verschenen is / oft die
hy gheraecht heeft / oft die hy onlommert heeft/
eeren ende aenbidden wy als plaetsen Godts:
Doch wy en eeren de plaetsen niet/noch het huys/
noch het landtschap/ oft de stadt/ ofte de streken;
maer wy eeren dien/die daer op ghehandelt heeft/
ofte verschenen is/ daer hy beken is gheworden/
in't lichaem/ende verlost heeft van dwaelinghe/te
weten Christum onsen Heere: Ende dooz Christum
dzucken wy upt op alle plaetsen het ghene dat
Christus aengaet / sijn liden inde Kercken / ende
hupsen/ende op de straeten/ende in beelden/ ende
in doecken / ende op de kleederen; op dat wy dit
ghedurighlijck aensende vermaent worden/ende
niet en vergheten/ghelijck ghy / o Jode! verghete-
ten hebt uwen Heere/uwen Godt. Ende gelijk gy
aenbiddende het boeck des Wets/ niet en aenbidt
de nature vande bladeren / ofte inckt / maer de
woorden Godts/ die daer in begrepen sijn: Alsoo
doen ick oock aenbiddende het beeldt Christi, ick en
aenbidde de nature van't hout / ofte betwen niet
(verre sy dat van my;) maer hebbende het beeldt
Christi, soo dunckt my dat ick daer dooz Christum
hebbe/ ende aenbidde. Ende ghelijck Jacob, als hy
den bebloedden rock van Joseph hadde ontfanghen
upt de handen van sijne souen / dien ghekust heeft
met traenen / ende ghelept aen sijn ooghen / het
kleedt niet ghe-eert en heeft / oft bemint; maer
sich liet voozstaen dat hy daer dooz Joseph self kust
ste/

ste. / ende hem hadde in sijne handen. Alsoo oock alle de Christenen / als sy de beelden van Christus, ofte Apostelen / ofte Martelaeren hebben / oft groeten met 't lichaem / sy laeten haer voozstaen / dat sy met het ghemoet Christum, oft synen Martelaer selve hebben.

Seght my nu dan / ghy die meynit datmen niet een magh aenbidden / 't welck met de handt ghemaeckt zy / ofte gheschapien / hebt ghy noyt het kleedt ofte cieraet / van uwe ghestorvene vrouwe / ofte sonen / soo ghy dat saeght in uwe kamer / ghekust / ende mer traken bespoept / sonder nochtang daer ober berispt te sijn? Want ghy en hebt die kleederen niet ghe-eert als Godt / maer / dooz het kussen / hebt ghy uwe liefde ghe-toont tot dien / den welcken daer mede altemet hadde ghekleedt gheweest. Jae wy selve groeten dickwils onse kinderen / ende gheschapien vaders / ende sondaeren / ende nochtang wy en worden daer ober niet berispt : want wy en groeten haer niet als goden / maer wy thoonen onse naturellycke liefde tot haer / dooz het kussen. Ghelyckerwijs dan dat ick nu dickwils ghesepdt hebbe / men moet in alle aenbiddinghe / ende groetenisse naemelyck opsicht hebben op 't vooznemen / oft meyninghe. Doch indien ghy my beschuldicht / dat ick het hout des crups aenbidde / als den Heere / waerom en beschuldicht ghy Jacob oock niet / die aenbeden heeft op het sop van den staf van Joseph? Maer het is klaer / dat hy het hout niet aenbeden en heeft / maer Joseph selve / door het hout vanden staf ; ghelyck wy oock Christum aenbidden dooz het Crup. Abraham heeft aenbeden de goddeloose menschen / die hem het graf hadden vercocht / ende heeft daer vooz sijne knien gheboghen tot op der aerden toe? maer hy en heeft se niet aenbeden als goden. Ende wederom / Jacob heeft den goddeloosen ende afgodischen Pharao ghe seghent / doch niet als Godt. Ende wederom / Esau vallende op de aerde heeft die aenbeden / doch niet als Godt.

Hebe

Hebt ghy wel ghesien/hoe beele groetenissen/ ende aenbiddinghen wy boozghesteldt hebben upt de Schyftuere / die niet berispelijck en zijn? Ende sult ghy u stoozen / als ghy my siet groeten het Beeldt van onsen Heere Jesus-Christus, ofte van sijne onbekleete Moeder / ofte van eenighe anderen rechtbeerdighen? ende sult ghy my daerom lasteren/en ons houden voor Afgodisten?

Doorder wordt ghy niet beschaeint? seht my / schroomt ghy niet? heeft ghy niet? wordt ghy niet roodt? als ghy siet de heele werelt deur / de Tempelen der Af-goden ter aerden werpen/ ende die van Martelaers op-bouwen? waer 't saecken dat ick de Afgoden aenbadt/waerom soude ick de Martelaeren eeren / die de Afgoden vernielt hebben? Indien ick het hout aenbidde/ en verheerlijcke als Godt / hoe verheerlijcke/ende eere ick dan de Martelaeren die de houte afgodische beelden hebben te niet ghedaen? Indien ick de steenen verheerlijcke als goden / hoe eere ick dan de Apostelen/en Martelaeren/ die de steenen der afgodische beelden hebben ghemozfelt/ ende ghebroken? hoe eere/ende prijse ick/hoe rechte ick Kercken op/hoe vperre ick de Feest-daeghen van de dyp kinderen/ de welke in Babylonien het gouden beeldt niet en hebben aenbeden? Inder waerhepdt groot is de hartneckighepdt der boose/boozwaer menighbuldigh is de blindhepdt/ ende Goddelooghepdt der Joden. De Waerhepdt lydt van haer injurie. Godt wordt ghelasterd door de tonghe van de ondancbare Joden. De diphelen worden seer dickwils uyt ghesaeght door de Reliquien / ende Beelden der Martelaeren/ende de boose verwozpenne menschen spotten hier mede.

Seght my / hoe menighmael isser bloedt ghebloept upt de Beelden/ ende Reliquien der Martelaeren? maer sp achten dat booz sot tigheden/ ende ghedichtfelen. Hoe kunnen wy Afgodisten zijn/ die/ende de beenderen / ende aschen/ende de doeken / ende het bloedt / ende het graf bande Mar-

telaeren daerom aenbidden/ende eeren/om dat sy gheen sacrificie en hebben ghedaen aen de Afgoden?

De Jode heeft gheseyt / Hoe heeft Godt dan de heele Schrijftuere deut/belast/dar men gheene van alle de schepselen en soude aenbidden?

De Christene heeft gheseyt: Seght my: zijn de aerde/ende bergghen gheene schepselen Godts? sonder twijffel: hor leert David dan segghende: Verheft onsen Heere ende Godt, ende aenbidt de voet-banck sijnder voeten, want sy is heyligh? Ende wederom heeft hy gheseyt: Den Hemel is mijne sit-plaetse, ende de aerde de voet-banck mijder voeten.

De Jode heeft gheseyt: Ghy en aenbidt die niet als Goden / maer dooz haer aenbidt ghy diese gemaect heeft.

De Christene. Seer wel gheseyt: Weet nu dan/ dat ick dook dooz den Hemel/ ende aerde / en zee/ en hout/ en steenen/ en Reliquien/ en Kercken/ en 't hups/ en Enghelen/ en menschen/ende dooz alle sienlycke / ende onstienelycke schepselen/ niemant en dtene/ende aenbidde als den Schepper / ende Heere van al: want het schepsel en aenbidt dooz sijn eyghen selben / den schepper niet / maer dooz my verkondighen de hemelen de glozie Godts / dooz my aenbidt de maene Godt / ende dooz my verheerlijcken de sterren Godt/ dooz my verheerlijcken Godt/de waeteren/den reghen/den douw/ ende alle schepselen. Ende ghelyck die/ de welcke de kroone vanden Coninck/ die hy met sijn eyghen handt bereydt heeft/groeten/ ende eeren/het gout noch de peerlen niet en eeren/maer het hoofd vanden Coninck/ ende sijne handen/ die de kroone bereypt hebben / alsoo dook / o mensch! de Christene volcken/de welcke de figure van t Cruys / ende beelden groeten/die en offeren gheenen dienst aen het hout/ ofte steenen / ofte gout/ ofte aen het beverffelijck beeldt/ofte kasse / ofte reliquien / maer sy dienen daer deut / ende verheerlijcken Godt haeren Schepper. Wat de eere die in toe-draecht
aen

van de Beelden, ende Beelden-dienst. 23
aen d'heplighen / heeft op-sicht op Godt : Eben
ghelijck die ter contrarien / de welke de beelden
van den Keyser on-eeren / den Keyser selve
vergrammen / ende niet het beeldt. De mensch
dan de wijle hy naer het beeldt Godts gheschae-
pen is / is het beeldt Godts / ende boven al / dien / in-
den welcken den H. Gheest sijne woonplaetse ge-
nomen heeft. Die dan het beeldt vande dienaren
Godts eert / ende aanbiddt / verheerlijckt oock het
hups vanden H. Gheest. Want, seyt hy / ick sal in
haer wonen, ende wandelen in het midden van haer. Dat
de Joden beschaemt worden / de welke de Chri-
stienen houden vooz Af-godistē / daer sy selve noch-
tans haere eyghen / sae vromde Continghen hebben
aenbeden. Maer wy Christienen worden daeghe-
lijck / ende op alle uren / in alle steden / en lan-
den / teghen de afgodische beelden ghewapent / wy
singhen daer tegen / wy schryben daer teghen / wy
bidden daer teghen / ende oock teghen de dupbelen.
Hoe noemen ons dan de Joden afgodisten? Waer
zijn onse sacrificien van schaepen / van ossen / van
kinderen / die wy aen de afgoden hebben geoffert?
waer zijn de afgodische autaren / en reucken / en-
de storten van bloet? Wy Christienen en weten van
dierghelijcke Sacrificien / ofte autaren niet te
spreken. De Heydenen gaeben de namen aen
haere Kercken van oberspelders / doodtslae-
ghers / etc. ende hielden die vooz goden. Doch sy
en noemden gheene Kercken / ofte autaren / vande
Propheten / oft H. Martelaren etc.

Indien het goddeloos is te aanbieden de been-
deren / hoe heeftmen dan met alle heerlijkheyt
de beenderen van Joseph ghevoert upt Egypten?
Hoe is den dooden mensch / raeckende de beende-
ren van Elisæus, levendigh gheworden? Nu dan / is
saeken dat Godt mirakelen doet dooz de beende-
ren / 't is klaer dat hy dit oock kan doen dooz de
beelden / en steenen / ende andere dinghen. Jacob
bereerde Godt dooz den steen / dē selven stellende /
ende salvende tot een voozbeeldt van Christus den

hoeck-steen. Jesus Nave heeft twaelf steenen ghestelt tot ghedachtenisse Godts. Waer't saecken / o Joden! dat nu in uwe Kercke waeren ghesneden die twee Cherubijnen, die het versoen-decksel omloomen / ende datter in quam een heydenisch mensch / een dienaar der Af-goden / ende dese Cherubijnen ghesien hebbonde / de Joden wtschelde / ende berispte als Af-godissen: Seght my eens / wat kunt ghy hem kunnen antwoorden? ghy en seut anders niet kunnen segghen / als wy en houden die Cherubijnen in onsen tempel vooz geene goden / maer tot ghedachtenisse 2 ende glorie Godts. Ist saecken dat dit soo is / hoe berispte ghy my dan over de beelden?

Ghy sult my segghen: Godt heeft aen Moyfes gheboden dese ghesnedene beelden te maecken; Ende ick segghe dat oock: maer Salomon, hier dooz bestiert wesende / heeft noch meer beelden in den tempel ghemaect / die hem / noch van Godt gheboden en waeren / noch in het Tabernakel en hadden gheweest / noch van Ezechiel in den Tempel ghesten / die hem Godt hadde verthoont: Ende noch tans Salomon en is hier over niet berispt / noch beschuldicht geweest: want hy heeft diergelijke gedaenten ghemaect tot de glorie Godts / ghelyck wy oock mede doen / etc.

Als ghy dan de Christenen het kruys siet aenbidden / weet / dat sy dese aenbiddinghe offeren aen den ghekruyften Christus, ende niet aen het hout. Want waer't saecken dat wij de natuere van't hout hadden ghe-eert / wy souden voortwaer boomen / ende bosschen hebben aenbeden / ghelyck ghy Joden eertijds ghedaen hebt / segghende aen de boomen / en't hout: Ghy syt mynen Godt / ende ghy hebt my voortghebracht. Maer wy en segghen alsoo niet aen't kruys / ende beelden der Heylighen: Ghy syt onse Goden / want ten zijn onse Goden niet / maer ghelyckenissen / ende beelden van Christus ende syue Heylighen tot ghedachtenisse / ende eere / ende tot cieraet van de Kercken
vooz-

hoorzghestelt / ende die moeten aenbeden worden. Want die den Martelaer eert / eert Godt: ende die sijne moeder aenbidt/bewijst eere aen hem/ende die den Apostel eert / eert dien / die hem ghesonden heeft. Hoe en zijt ghy niet beschaemt teghen my op te staen ter oorzsaecke van de beelden / ende injurie te doen aen het krups? want ist saecken dat Abraham Afgodisten aenbeden heeft / ende Moyse lethro eenen afgodist / ende Jacob Pharao, ende Daniel Nabuchodonosor: ist saecken dat dese / daer sy Propheeten waeren / ende rechtveerdigh / ter oorzsaecke van eenighe weldaeden / haer hebben aenbeden / die hier op der aerden afgodisten waeren / sult ghy teghen my op-staen om dat ick het krups aenbidde / ende de beelden der Heplighen / door de welke ick thien dupsent weldaeden/van Godt ontfanghe? etc.

Ter hier toe heeft ghesproken den tweerdighen Bisschop Leontius, die gheleest heeft over dupsent en vijftigh jaeren/dat is in't jaer Christi 610. Dat was van dien tijdt af het gheboelen van de Catholijcken / niet alleen dat men de beelden magh eeren ('t welck desen hoornoemden Leontius, met ontweederlegghelijcke redenen / ende Schyftueren bewijst) maer oock/hoben al/dat die de welke de beelden eeren gheene afgoderije en bedrijven/ende oversulcx dat de beelden der Heplighen / gheene afgodische beelden en zijn; met dese belijdenisse ende protestatie komt de hedendaechsche Roomsche Kercke ober een / ergo onse Partye heeft groot onghelijck van ons te beschuldighen van Afgoderije, in het eeren der Beelden. Maer om dit onghelijck noch veel meer te doen blijcken / ende partye van alle kanten te batten/soo wille ick dese onse belijdenisse / ende leeringhe / dat wy gheene afgoderije en bedrijven in het eeren der beelden/bast maecken met de protestatie van noch andere H. Vaders.

Den H. Gregorius.

Lib. 7. Epist. 54. ad Secundinum.

Absre nō facimus si per visibilia invisibilia demōstramus. Scio quidem quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationē Filij Dei, in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre desideras. Et nos quidē, non quasi ante divinitatem prosternimur, sed illum adoramus, quē per imaginem aut naturam, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur.

6 Quoniam nōnulli eo nomine nos reprehēdunt, quod Salvatoris, ac Dominæ nostræ, reliquorumque Sanctorum, ac Christi servorum imagines adoramus, atque honore afficimus, audiant velim quod Deus ab initio hominem ad imaginem suam effinxit. Qui fit igitur ut alij alios adoremus, nisi quia ad Dei imaginem facti sumus? &c. Siquidem persape usuevit ut Domini passionem animo minime versantes, conspecta Christi Crucifixi imagine, in salutiferæ passionis memoriam redeamus, ac prostrati non materiam, sed eum, cujus Imago effingitur, adoremus.

Wy en doen niet bytē pzoopost/indien wy on sienlycke dingen bethoonen dooz sienlycke. Ick weet wel/ dat ghy daerom het beelt van onsen Saelighmaecker niet en vzaeght/ op dat ghy dat sout eeren als Godt/maer op dat ghy dooz de ghedachtenisse vanden Sone Godts/sout ontfteken worden in sijne liefde. Ende wy oock / en vallen vooz de beelden niet neder / als vooz eenighe goddelyckheyt/maer wy aenbidden dien / van den welcken het beelt ons indachtigh maeckt/ dat hy gebozen is/ gheleden heeft/etc a

Den H. Ioannes Damascenus.

Lib. 4. Orthod. fidei Cap. 17.

6 Menghesien dat sommighe ons hter oberbertspen/ om dat wy de beelden des Saelighmaeckers / ende van onse Uebe Vrouwē / ende andere heplighen / ende dienaeren Christi aenbidden/ en eeren/ dat sy eens hoorzen dat Godt den mensch gheschapen heeft nae sijn beelt. Hoe ghebeurt het dan/dat wy den eenen den anderen aenbidden / ten sy om dat wy naer het beelt Godts gheschapen zijn etc. Het gheschiet dickwils/ dat wy het liden des Heeren niet hebbende in onse ghedachten / soo wy maer een beeldt sien vanden ghekrupsten Christus, wy worden indachtigh sijne saelighe Passie / ende nederballende / wy en aenbidden de materie niet/maer wy aenbidden dien / wiens beelt het is.

Athanasius

Athanasius Alexandrinus.

Cap. 38 Interrogat. & Respons. ad Antioch.
Princip.

c Verre sy van ons / dat wy Christenen de beelden souden aenbidden als Goden/ ghelyck de (heydensche) Grieken doen. Wy gheben alleentijck te kennen onse affectie/ en liefde tot de figure van de persoon/ de welke door het beeldt upt-ghedrukt is. Soo gebeurt het dickwils/ dat wy / 't ghene te voren een beeldt was / als de figure nu upt is/ als onnuttrigh verbranden. Ghelyckerwijs van Jacob, als hy upt dit lebē sou schepden / heeft het opperste van den staf Josephs aenbeden/niet eerende den staf selbe / maer dien / die den staf hielt : Alsoo en eeren wy Christenen op gheene andere maniere de beelden / ten sy / ghelyck als wy onse kinderen / ofte Vaders kussende / te kunnen gheben de begheerte van ons ghemoedt. Ghelyck oock eertijds de joden aenbaeden de twee goude/ende ghesmedene Cherubinen,niet eerende de natueren van den steen/ ofte goud/ maer den Heere / die gheboden hadde / dat men se soude maecken.

Euthymius.

In Psalm. 134.

d Wy hebben beelden van Heylighen / de welke goudt sijn / en silber / ende wercken van de handen der menschen : maer nochtans ten sijn gheene Afgodische beelden. Want de eerste voozbeelden / ende eerste hystozien van de afgodische beelden sijn valsche/ te weten fabels/ende versierselen/ de welke op gheene waerheyt en steunen. Want de Heydenen schryben haer selven goden toe/ die

c Absit, ut quem admodum Graci faciunt, nos Christiani tanquam Deos, imagines adoremus. Afectionem dumtaxat, & charitatis nostrae studium, erga figuram personae per imaginem expressam declaramus. Itaque lignum saepe quod jam erat imago, si figura deleta sit tanquam inutile comburimus, quem admodum igitur Iacob, cum esset e vita discessurus, fastigium Virgae Ioseph adoravit, non Virgam ipsam honorans, sed eum qui virgam tenebat: Ita nos Christiani non aliam ratione imagines colimus, nisi quemadmodum etiam, cum Filios nostros, & Patres oculamur, animi nostri desiderium indicamus, Sicut & Judaeus olim legis tabulas, & duo Cherubim aurea, & sculptilia quondam adorabat, non lapidis aurive naturam colens, sed dominum, qui ut ea fierent, praeciperat.

d Apud nos sunt Sanctorum imagines, quae & aurum, & argentum sunt, & opera manuum hominum: Verum enimvero idola non sunt. Quoniam idolorum qui-

dem primæ species, ac prima eorum argumenta, falsa sunt: Fabula nimirum quæ nullâ rei veritate subsistunt. Deos etenim sibi adscriunt gentes, qui dñi non sunt, sed demones, falso sibi divinitatem adscribentes. Verum Sanctorum nostrorum imagines primas suas species veras habent, ac prima eorum argumenta vera sunt.

Quoniam secundum veram historiam verè id fuerunt, quod appellantur, & vera etiã quæcumque de illorum vitâ ac conversatione traduntur. Unde sola scelestissimorum hominum, aut demonum sunt simulachra: nostræ autem, sanctorum & clarissimorum hominum imagines.

Non materiam adoramus, quemadmodum impios sacre videmus, sed spiritualem adorationem, ad eam rem, quæ figurâ exprimitur, per picturam referimus: Siquidem imaginis honor, ut cum Balio magno loquar, ad exemplar ascendit. Atque hac ratione crucem, ex quacumque tandem materiâ constructa sit, adorare ita didicimus, ut non ipsi materiæ, sed ei affixo, cultum tribuamus.

Idola non fabricamus, nec adoramus, imò crucem facimus, & ei imaginem hominis super impo-

ditæ gheene goden en zijn / maer dubbelen / de welke valschehlyck de Goddelycheyde aennemen. Maer de eerste boozbelden / ende historien bande beelden van onse Heylighen / zijn waerachtigh / want volgheng de waerachtighe historie / sy zijn waerlyck gheweest 't gheene sy ghenoeit worden / ende al wat van haer leven / ende handel verhaelt wort / is waerachtigh. De beelden van goddeloose menschen / of dubbelen / zijn alleenlyck afgodische beelden / maer de onse / zijn beelden van Heylighe / ende godvuchtighe menschen.

Simeon Metaphrastes.

In vitâ Stephani Iunioris Cap. 3.

Wp aenbidde de materie niet / ghelyck wp de goddeloose sien doen / maer wp draeghen door de schilderij eene gheestelycke aenbiddinghe toe / aen de saecke self / de welke door het beelt upt-ghedrukt wort. Want de eere van't beelt / op dat ick met den grooten Basilius spreke / alint op tot het boozbeelt: Ende alsoo hebben wp gheleert het kruys te aenbidde / van wat materie het oock mocht ghemaecht wesen / de eere niet toeschryvende aen de materie selve / maer aen dien den welken daer aen vast ghehecht is.

Petrus Alphonsus.

Titulo 12.

Wp en maecken / noch en aenbidde gheene afgodische beelden; jae wp maecken het kruys / ende wp stellen daer op het beelt van eenen mensch; ende door het kruys bereckenen wp den Antaer / ende door het beeldt / het sacreficie het welck op den Antaer is.

Tertullianus nimus, & per crucem quidem altare, per imaginem sacrificium, quod super altare est, designamus.

Tertullianus.

Lib. 2. aduersus Marcionem Cap. 22.

g Als Godt heeft verboden ghelijckenissen te maecten van al wat in den Hemel is / ende op der aerden / ende in de waeteren / by heeft de oorzacken bygheboeght / te weten / om te beletten de substantie bande Afgoderije : want hy seyt daer naer : Ghy en sult die niet aenbriden / noch ghy en sultse niet dienen. Het beeldt van 't koperen serpent / 't welck naederhant banden Heere aen Moyses gheboden is gheweest / en kost den naem niet hebben van Afgoderije / om dieswil dat het ghestelt was tot een remedie van die / de welcke van de serpentes wierden ghebeten. Alsoo mede de goude Cherubin, ende Seraphin, ghemaect tot de signere bande Arcke / wessende een enckel cierraet / gheboeght nae het werck / hadden gantschelijck verschepden oorzacken van de afgoderije / om de welcke alle ghelijckenisse verboden wort / ende oversulckx sp en stryden reghen de wet niet / de welcke verbiedt ghelijckenissen te maecten / om dieswil dat sp die redenen niet en hadden / om de welcke de ghelijckenissen worden verboden.

Hier seghet Tertullianus opentlijck / dat de Afgoderije niet ghelegghen en is in het maecten / ofte oprechten van beelden / maer in de redenen selve / om de welcke de beelden worden ghemaect / te weten / om aen die te betwijfen de eere / ende dienst die Godt alleen toekomt / ende oversulckx die te houden / ende eeren als Goden / maer de Kercke Christi, heeft van alle tijden gheyzotesteert / ende doet het nu noch / dat sp de beelden der heylighen / noch en maect / noch opzecht / noch upstelt om die te houden / ende eeren / als

Goden /

g similitudinem fieri vetans omniū, quae in caelo, & in terrā, & in aquis, ostēdit causas, idolatriae scilicet substantiam cōhibentes. Subjicit enim, non adorabitis ea, neq; seruietis illis. Serpentis autem aenī effigies postea praecepta Moysi à Domino, non ad idololatriā titulum pertinebat, sed ad remediandos eos qui à serpentibus infestabātur. Sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arcā figuratum exemplū, certe simplex ornamentum, accommodata suggestui, longe diuersas habendo causas ab Idololatriae conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videntur similitudinem prohibitarum legi refragari, non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.

Goden / Ergo Partye heeft groot onghelijck van ons te beschuldighen van Afgoderije.

Summa, wat willen wy hier langher in blijben / en disputeren. Ick segghe noch eens / dat onse beelden / gheene afgodische beelden en zijn / ende dies-volghende / wy gheene Afgodisten: Dit heeft ober dupsent en vijftigh jaeren soo bondelijck bewesen den Bisschop Leontius, in de saemenspraecke hier oben van my boozghestelt / dat Partye niet machtigh en is die te wederlegghen ; dit heeft ober acht hondert en vijftigh jaeren gheprotesteert het tweede Alghemeyn Concilie van Nicéen ; dit heeft ober elf hondert jaeren gheprotesteert den H. Gregorius Magnus, ober neghen hondert jaeren / den H. Joannes Damascenus, ober seben hondert jaeren Simeon Metaphrastes, ober vijf hondert jaeren Euthymius; op den selven tijdt / Petrus Alphonsus, ober derthien hondert en twintigh jaeren / den H. Athanasius, ober hondert en eenighe jaeren het alghemeyn Concilie van Trenten. Grieckische / ende Latijnsche Vaeders / ende wettelijke Concilien / die van dese materie hebben ghehandelt / protesteren / ende bewijzen eenpaerlijck dat sy de beelden der Heylighen niet en houden voor goden / dat sy aen die de eere en dienst niet en willen toedraghen / die Godt alleen toebehoort / dat sy de materie upt de welcke de beelden ghemaect zijn / is goud / silver / hout / steen / etc. de minste eere niet en willen bewesen hebben / maer wel aen de ghedaente / die door de materie wort upt ghezuckt / ende dat / met opsicht op hen voorbeelt selve / het welcke door die ghedaente wort afgebeelt / ende dat / met onepndelijke mindere eere als die Godt alleen toekomt. Wat vermerelijckheydt / ofte om beter te segghen / wat hartueckigheydt is het dan van Partye, te willen houden staen / dat onse beelden der Heylighen afgodische beelden zijn / ende wy afgodisten / daer soo beduydelijke / ende menighe protestatien in't ghemeyn / ende besonder van alle eenwen / ende bondighe ende onwederleg-

derleg-

van de Beelden, ende Beelden-dienst. 31
derlegghelijcke bewijfen zijn van het contra-
rie?

HET VI. CAP.

Wordt bethoont dat het ghe oorloft is
beelden te maecken van Godt, de al-
heylighste Dryvuldigheydt, &c.

In dit point vint onse Wedepartye, sulck eene
swaerigheydt dat Guilielmus Perkinus *Controv. 9.*
de Imaginibus Cap. 2. uptdruckelijck seyt: Wy segghen
dat het verboden, ende ongheoorloft is, den waerach-
tighen Godt te verbeelden, oft uyt te drucken, op wat ma-
niere het moght wesen.

Item *Cap. 3.* De ghene die sijn-vervoordert de Al-
derheylighste Dryvuldigheydt uyt te drucken op de voor-
seyde forme, die quetst grouwelijk de glorie Godts, ende
hy doet dat, daer van dat hy noch ghebodt, noch
oorlof heeft.

Wp segghen hier teghen/dat/al hoe-wel sulckx
niet gheboden en is / nochtraex nergheus verbo-
den is / dieg-bolgende dat het ghe-oorloft is / ende
wel ghedaen. Dit bewijfen wp met de naervol-
ghende redenen.

Ten eersten. Al het ghene dat Godt noch dooz
sijn eyghen selven / noch dooz Schrijtuere noch
dooz de wet bande natuere / verboden heeft / is ge-
oorloft; maer Godt en heeft nergheus / noch dooz
sijn selven / noch dooz Schrijtuere / noch dooz de
wet bande natuere verboden / hem te verbeelden /
Ergo dat te doen / is gheoorloft. Want dat Guiel-
mus Perkinus *Controv. 9. de Imag. Cap. 2.* hier teghen
stelt upt den *H. Propheet Isaias Cap. 40. V. 18.* Daer
hy traeght: Aen wie hebt ghy lieden Godt ghelijck ge-
maeckt? of wat ghelijckenisse sult ghy hem stellen? en
komt hier niet te pas / noch en doet ter saeke niet /
want / ghelijck den boozsejden Perkinus selve be-
kent / den Propheet berispt hier de Afgodisten /
waerom?

Nos vero
prohibitum,
& illicitum
esse dicimus
effingere, aut
exprimere
quoquo mo-
do verum
Deum.

Qui his for-
mis effingere
presumit san-
ctissimam
Trinitatem,
is horribiliter
laedit Dei
gloriam, ac
facit id cuius
mandatum,
aut facultate
nullam ha-
bet.